

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИРОБНИКІВ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ЇХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ В УКРАЇНІ

INSTITUTIONAL PRINCIPLES OF FUNCTIONING OF ORGANIC PRODUCT PRODUCERS AND THE DEVELOPMENT OF THEIR COMPETITIVE ADVANTAGES IN UKRAINE

Метою дослідження є визначення та характеристика основних інституційних засад функціонування виробників органічної продукції в Україні та встановлення їх ролі у забезпеченні конкурентними перевагами та розвитку конкурентоспроможності органічної продукції на українських та міжнародних ринках. У ході дослідження використано спеціальні та загальнонаукові методи, такі як: структурно-функціональний, термінологічний, абстрактно-логічний. Результати: досліджено основні інституційні засади функціонування виробників органічної сільськогосподарської продукції в Україні, проаналізовано основні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність виробників органічної продукції в Україні, визначено основні неурядові організації, які популяризують органічне виробництво та є проміжною ланкою між бізнесом та державою. Практична значущість: дослідження показує, що інституційні засади є невід'ємною складовою діяльності виробників органічної продукції в Україні і є елементом забезпечення конкурентоспроможності.

Ключові слова: інститути, інституційне середовище, конкурентні переваги, органічна продукція, виробництво органічної продукції.

Organic production in Ukraine is gaining momentum every year and is becoming more and more popular among producers of agricultural products in the countries of the European Union. Ukrainian farmers striving to be on the European markets must meet the requirements of modern production trends. Such advantages of the production of ecologically clean food products as: care for the Planet and future generations, preservation of biodiversity, social responsibility of business, new ways of selling products at better prices for the producer, increasing the efficiency of production – encourage the owners of agricultural enterprises to switch to organic production. In turn, the development of a competitive environment for organic products is impossible without a high-quality institutional environment. The purpose of this study is to establish the main components of the institutional environment of producers of organic products in Ukraine and to determine their influence on the formation of competitive advantages. The article establishes that institutions are an integral component of the formation of competitive advantages of organic products. The main institutional foundations of the functioning of producers of organic agricultural products in Ukraine have been studied. These include formal institutions, informal institutions, sanctions for non-compliance with norms and rules, and organizations. The work analyzes the main legal acts regulating the activities of producers of organic products in Ukraine, briefly characterizes non-state public unions that popularize organic production and are a mandatory component of the institutional environment. Practical significance: the study shows that institutional foundations are an integral part of the activities of producers of organic products in Ukraine and are an element of ensuring their competitiveness. The study shows that the institutional environment is not sufficiently developed in Ukraine due to the lack of cooperation mechanisms between business and the state, the presence of outdated business methods and the imperfection of regulatory and legal support. These issues require detailed research in the future.

Key words: institutions, institutional environment, competitive advantages, organic products, production of organic products.

УДК 338.439

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.76-15>

Коценко М.С.

аспірант

Поліський національний університет

Kotsenko Marina

Polis National University

Постановка проблеми. Виробництво органічної продукції в Україні щороку поступово збільшується, тому питання інституційного забезпечення стоїть досить гостро. Від інституційного середовища залежить досить багато питань: розробка нових маршрутів збуту та їх пошук, комунікація між виробником та постачальником, споживачем, взаємодія бізнесу та держави, дотримання правил чесної конкуренції. Хоча, органічне виробництво в Україні почало розвиватися ще в 1999 році, інституційна складова до сьогоднішнього дня знаходиться на початковій стадії. Тому подальшого дослідження потребує саме система інституційного середовища виробництва органічної продукції в Україні з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Окремі аспекти стану ринку органічної продукції

в Україні досліджено та висвітлено у наукових працях таких вчених, як: Кунділовська Т. А. [19], Казанджі А. В. [17], Берсуцька С. Я. [20] та ряд інших. Усі вони зазначають, що протягом останніх років основні показники стану ринку як: сертифіковані земельні угіддя, кількість органічних виробників, експорт органічної продукції та споживання на душу населення збільшується. Це свідчить про безперечний ріст ринку органічної продукції, зміцнення її конкурентоспроможності.

Дослідженням особливостей інституційного середовища сільськогосподарських підприємств за принципами сталого розвитку та виробництва органічної продукції займаються наступні економісти: Білоткач І. А. [15], Білокіна І. Д., Скупейко В. В. [20]. Результати їх досліджень свідчать про недосконалість законодавчої бази органічного виробництва та потребу у подальших дослі-

дженнях основних інституційних засад діяльності виробників органічної продукції в Україні.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є характеристика інституційних засад функціонування ринку органічної продукції в Україні, та встановлення їх ролі у забезпеченні конкурентоспроможності органічної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентне середовище виробництва органічної продукції залежить не лише від матеріальних та нематеріальних ресурсів, а й від певних принципів, правил та обмежень. Відносини між виробниками та переробними підприємствами, між виробниками та експортерами чи імпортерами товару, відносини між виробником та споживачем – усі вони ґрунтуються у тій чи іншій мірі на певних засадах та нормах. Такі правила ведення бізнесу, принципи та обмеження які діють при виробництві, формують інститути забезпечення функціонування виробників органічної продукції та забезпечують формування конкурентних переваг та підвищують її конкурентоспроможність [14].

Сучасний стан економіки України слід характеризувати як перехідний. Це свідчить про те, що зі здобуттям незалежності, українська економіка перейшла від планово-адміністративної економіки, що діяла в епоху Радянського Союзу, до ринкової. Проте, такий перехід не можливо здійснити за короткий проміжок часу, адже основні принципи та норми змінюються поступово. В перехідному періоді будь-якої економіки особливого значення набувають інститути та особливості соціального розвитку регіону.

Інституційну структуру вітчизняного ринку органічної продукції можна умовно поділити на самі інститути (формальні інститути, неформальні інститути, санкції за невиконання норм та правил) та на організації (соціально-економічні та політичні (табл. 1). Формальні інститути забезпечуються системою органів державної влади та закріплені в законодавчих та нормативних актах. Такі інститути є обов'язковими для виконання усіх учасників ринку та забезпечують рівні умови конкуренції.

Фактично до 2013 року формальних інститутів органічного виробництва не існувало, оскільки при веденні органічного сільського господарства виробники керувалися законодавством країн Європейського Союзу, а сертифікація органічних виробників проводилася виключно іноземними органами сертифікації. У 2013 році було прийнято Верховною Радою України Закон «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який мав би регулювати виробництво органічної продукції. Проте, з часом стало зрозуміло, що даний закон є недосконалим та має безліч невідповідностей, також він був занадто розгалуженим (1 закон і 165 підзаконних актів).

Сьогодні, виробництво органічної продукції в Україні регулюється Законом «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», який ввійшов у дію у 2019 році. Ним регулюються принципи, вимоги до органічного виробництва, особливості обігу та функціонування ринку органічної продукції [1]. Відповідно до Закону, органічне виробництво – це «сертифікована діяльність, пов'язана з виробництвом сільськогосподарської продукції (у тому числі всі стадії технологічного процесу, а саме первинне виробництво (включаючи збирання), підготовка, обробка, змішування та пов'язані з цим процедури, наповнення, пакування, переробка, відновлення та інші зміни стану продукції), що провадиться із дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [1]. Доповнюють його положення таких законів як: «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [2], «Про аквакультуру» [3], «Про ветеринарну медицину» [4], «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» [5] та інших законодавчих актах України.

При розробці Закону враховувався досвід країн Європейського Союзу, а саме: Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28.06.2007 р. про органічне виробництво та маркування органічної продукції [8], Регламент Комісії (ЄС) № 889/2008 від 05.09.2008 р., що визначає детальні правила імплементації Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 про органічне виробництво та маркування органічної продукції щодо органічного виробництва, маркування і контролю [9]. У 2022 році входить в дію ще один важливий документ про органічне виробництво та маркування органічних продуктів, а саме Регламент Європейського парламенту і Ради ЄС №2018/848, який був прийнятий ще у 2018 році. Основними принципами нового Регламенту є посилення відповідальності виробників за виготовлену продукцію, встановлення вимог до групової сертифікації та розширення сфери застосування самого регламенту [9]. Безперечно, даний Регламент матиме вплив і на формування нових нормативно-правових актів для українських виробників органічної продукції.

Існує також низка органічних підзаконних актів, які доповнюють основний Закон та є регуляторами органічного виробництва України. Це наступні акти:

- Порядок (детальні правила) органічного виробництва та обігу органічної продукції [10];
- Перелік речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях [11];

Інституційне середовище забезпечення виробників органічної продукції в Україні

Інститути	Організації
<p>Формальні: Конституція України; Закони України: «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції»; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» та ін.; Постанови Кабінету Міністрів; Підзаконні акти</p>	<p>Соціально-економічні: Об'єднання виробників органічної продукції Інформаційні портали Неурядові організації – Федерація органічного руху України; спілка «Органічна Україна», Інформаційний портал OrganicInfo, Органічна Платформа знань, Клуб органічного землеробства</p>
<p>Неформальні: Культурні традиції; Рух за екологічну безпеку; Традиції ведення с/г; Пропаганда здорового способу життя</p>	<p>Політичні: Центральні: Державне агентство земельних ресурсів; Міністерство аграрної політики Місцеві: Департамент агропромислового розвитку регіону; Обласні державні адміністрації</p>
<p>Санкції та обмеження: Адміністративне право; Служба захисту споживачів; Земельний кодекс; Трудовий кодекс</p>	<p>Місцеві: Департамент агропромислового розвитку регіону; Обласні державні адміністрації</p>

Джерело: розроблено автором на основі літературних джерел

– Порядок сертифікації органічного виробництва та / або обігу органічної продукції [12];

– Деякі питання звітності у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [13] та ін.

До формальних інститутів забезпечення конкурентоспроможності органічної продукції та забезпечення конкурентних переваг включають і державні програми розвитку. 2 грудня 2020 року Президентом України було підписано Закон «Про державну підтримку сільського господарства України» № 3295, в якому передбачена підтримка органічного сектору України. Основними засадами держаної підтримки є: виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь та на одну голову великої рогатої худоби; відшкодування до 30% вартості витрат на – проведення сертифікації органічного виробництва, на купівлю органічних добрив та дозволених препаратів з захисту рослин, купівлю насіння та садових матеріалів, кормів для тварин [14].

На фінансову підтримку за даною програмою у 2021 році в державний бюджет України було закладено 50 млн.грн. дотацій. Проте, за даними Міністерства економіки, станом на вересень 2021 року, ні один виробник не отримав коштів. Це пов'язано із відсутністю інструментів розподілу коштів та недостатній рівень комунікації між державними органами які залучені у цій програмі.

Неформальні інститути забезпечення ринку органічної продукції – це сукупність соціальних норм та правил, які накопичуючись протягом багатьох років та чинять вплив на ведення господарства.

Норми суспільного розвитку для органічного виробництва мають дуже велике значення, оскільки, вся суть органічного виробництва це гармонійне існування суспільства та навколишнього середовища. Такими інституціями виступають перш за все принципи ведення органічного землеробства, які встановлені Дослідним інститутом органічного землеробства та є обов'язковими для дотримання всіма учасниками ринку.

Принципами ведення органічного господарства є наступні постулати: принцип справедливості, принцип турботи (до планети, майбутніх поколінь, природи, людей), принцип екології та принцип здоров'я. Хоча дані принципи не закріплені у нормативно-правових актах, їх неухильно дотримуються виробники органічної продукції по всьому світі, оскільки органічне виробництво – це перш за все система мислення та цінностей а вже потім фінансова складова.

Невід'ємною складовою інституційного середовища є інститути обмежень, санкцій та примусу. Їх основу складають: Земельний та Трудовий кодекси України, адміністративне право України, які забезпечують дотримання усіх формальних норм та правил і за добросовісною конкуренцією. Тут, слід зазначити, що важливе значення має захист прав, самих споживачі, які купуючи продукцію із значком «органік», впевненні що вона є дійсно екологічно чистою. В Україні, діяльність недобросовісних виробників які розповсюджують органічну продукцію, регулюється Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [1].

Уся органічна продукція яка перебуває в обігу, має відповідати вимогам чинного законодавства

України, а за його порушення існує відповідальність у вигляді штрафу. Контроль за дотриманням усіх вимог виробництва органічної продукції здійснюється Держпродспоживчою службою України. Провадження у справах про порушення операторами, органами сертифікації та особами, що реалізують продукцію, марковану як органічна, законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції здійснюється відповідно Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» [2].

Такі інститути обмежень досить важливі для забезпечення чесної конкуренції на ринку, адже до прийняття закону у 2019 році, недобросовісні виробники могли маркувати продукцію як «екологічна чиста» чи «органічна», не маючи відповідних сертифікатів, чим вводили в оману споживачів і зароджуючи недовіру покупців до виробників екологічно чистої продукції.

До інституційного середовища відносять соціально-економічні та політичні організації, які популяризують органічний рух в Україні та є певною ланкою, що зв'язують підприємця і державу.

Асоціації органічних виробників, великі групи підприємств, інформаційні органічні центри складають основу соціально-економічних інститутів. У Європейському Союзі основною не державною організацією є Науково-дослідний інститут органічного землеробства (FiBL), який є одним із провідних у світі науково-дослідних установ з органічного землеробства. Він має представництва в Швейцарії, Німеччині, Австрії та Франції, а FiBL Europe представлена в Брюсселі (Бельгія). Основними напрямками діяльності Науково-дослідного інституту органічного землеробства є співпраця з фермерами та спільні інноваційні рішення, міждисциплінарні дослідження та швидка передача знань від досліджень до практики [13].

В Україні є досить значна кількість організацій та структур які популяризують органічне виробництво та є проміжною ланкою між виробником та державою. Найбільшими та найвагомішими є: Федерація органічного руху в Україні, спілка «Органічна Україна», Інформаційний портал OrganicInfo, Органічна Платформа знань, Клуб органічного землеробства.

В Україні, однією із передових організацій є Федерація органічного руху в Україні [21]. Основна мета організації – пропаганда цінностей та принципів органічного виробництва, сприяння розвитку органічного руху в Україні, переробці та експорту органічної продукції та формування вітчизняного ринку споживання. Федерація органічного руху, на своїй платформі збирала нормативно-правові акти що регулюють діяльність органічних виробників, останні наукові досягнення, інфор-

мацію про органічні заходи та корисні посилання. Щороку, Федерацією спільно із Поліським національним університетом, проводить науково-практичну міжнародну конференцію, метою якої є передача наукового і практичного досвіду у сфері органічного сільського господарства. Також, за підтримки Федерації проводяться ярмарки органічних виробників, на яких підприємці діляться своїм досвідом, а споживачі мають можливість дізнатися більше про органічну продукцію.

Клуб органічного землеробства основною своєю метою вважає – розповсюдження інформації про розумне господарство у гармонії з природою [25].

Інформаційний портал OrganicInfo – проект Інформаційного центру «Зелене досє», який метою своєї діяльності представляє як просування принципів сталого розвитку, пропаганди здорового харчування та образу життя, популяризацією органічного виробництва. Даний портал є достатньо інформативним для споживачів і операторів [22].

Органічна Платформа Знань створена, щоб об'єднати всі наявні в Україні наукові, інформаційні та практичні матеріали про органічний сектор і зробити їх доступними для широкого загалу науковців, викладачів, студентів, практиків та учасників органічного руху [23].

Такі інституції, як не державні організації, перш за все мають на меті просувати органічне виробництво та популяризувати органічні продукти серед населення. Вони є надзвичайно важливими для створення конкурентного ринку, оскільки є платформою для знань як для підприємців так і для звичайного населення.

Політичною організаційною складовою інституційного середовища є центральні та регіональні організації, які на своїх рівнях здатні забезпечувати розвиток ринку органічної продукції. Такими організаціями є: Міністерство аграрної політики України, Державні агентства земельних, лісових та водних ресурсів, управління агропромислового розвитку обласних державних адміністрацій.

Прикладом підтримки органів місцевої влади виробників органічної продукції є Житомирська область. Тут, станом на 2021 рік сертифіковано 27 виробників органічної продукції. Нормативним документом, що передбачає підтримку є «Стратегія розвитку Житомирської області до 2027 року» [24], де основною Стратегічною ціллю стоїть підвищення конкурентних економічних переваг регіону, і окремим пунктом зазначена органічне тваринництво, рослинництво та виробництво органічних продуктів.

Однією із цілей розвитку органічного виробництва на Житомирщині є просвітницька діяльність та підготовка високо кваліфікаційних кадрів у галузі сільського господарства, зокрема, які б спеціалізувалися на органічному виробництві. Потужною

базою для виконання таких цілей є Поліський національний університет, на базі якого діє Поліський центр органічного виробництва «Полісся Органік», проводиться конференції, у навчальний процес введено дисципліну «Органічне виробництво».

Попри досить значну кількість законних та підзаконних актів, популяризацію здорового способу життя серед українців, розвиток організацій органічного напрямку, інститути, що забезпечують діяльність виробників органічної продукції ще не достатньо розвинені та потребують свого доопрацювання та запровадження, що зміцнить конкурентоспроможність органічної її продукції на ринку. На нашу думку, наступними кроками для розвитку інституційного середовища мають бути:

1. Доповнити Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» положеннями, які б регулювали земельні відносини між виробником традиційної сільськогосподарської продукції та органічної;

2. Розробка та введення в дію єдиного Порядку розподілу та використання державних коштів у галузі органічного виробництва. Це спростить отримання державної допомоги та покращить відносини між органами влади та бізнесом;

3. Запровадження ведення державними органами статистики органічного виробництва;

4. Популяризація органічного руху серед населення. Це можуть бути і відкриті лекції в університетах та уроки для учнів старших класів, брошури в сімейних лікарів про користь органічної продукції для організму людини, інформаційні стенди в точках продажу органічної продукції з даними чому саме органічні продукти слід обирати на полицях супермаркетів, проведення у великих містах ярмарок органічних виробників, де населення зможе не лише купити продукцію а й дізнатися все про її користь;

5. Підвищення обізнаності серед працівників аграрних підприємств про особливості органічного виробництва. Це можуть бути і курси підвищення кваліфікації і семінари та практика у найуспішніших виробників даної галузі.

Висновки. Виробництво органічної продукції в Україні, є хоча і не новим серед аграріїв, проте інституційне середовище є ще недостатньо розвинутим. Це спричинено рядом факторів, серед яких перше місце безперечно займають застарілі принципи господарювання та недостатнє заохочення виробників продуктів харчування до переходу на виробництво органічної продукції. Ряд Законів та підзаконних актів поступово налагоджують систему інституційного забезпечення виробництва органічної продукції, проте частина з них потребує значного доопрацювання. Позитивно на розвиток конкурентного середовища органічного виробництва в Україні впливає і ряд недержавних

організацій, таких як ОрганікІнфо, Федерація органічного руху України та ряд інших. Популяризація органічних продуктів серед населення, розробка нових Нормативно-правових актів, налагодження зв'язків між державою та виробником – усе це забезпечить формування конкурентного середовища виробників органічної продукції в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 27.05.2022 (редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>. (дата звернення: 30.07.2022).

2. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.07.2022).

3. Про аквакультуру: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17#Text> (дата звернення: 30.07.2022).

4. Про ветеринарну медицину: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text> (дата звернення: 30.07.2022).

5. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text> (дата звернення: 30.07.2022).

6. Закон України «Про державну підтримку сільськогосподарства України»: Закон України.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 30.07.2022).

7. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28.06.2007 р. про органічне виробництво та маркування органічної продукції. URL: https://organicstandard.ua/files/standards/ua/ec/EU%20Reg_834_2007%20Organic%20Production_UA.pdf.

Про внесення змін і доповнень до Регламенту (ЄС) № 889/2008 про встановлення детальних правил імплементації Регламенту Ради (ЄС) № 834/2007 про органічне виробництво і маркування органічних продуктів, що стосуються органічного виробництва, маркування та контролю: Закон України від 29.04.2016 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-16#Text (дата звернення: 30.07.2022).

8. Регламент Європейського парламенту і Ради ЄС № 2018/848. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-16/card6#Public (дата звернення: 01.08.2022).

9. Про затвердження Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції: Постанова Кабінету міністрів України від 23.10.2019 р. № 970. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.08.2022).

10. Про затвердження Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично

допустимих кількостях: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 07 серпня 2020 р., № 763/35046. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0763-20#Text> (дата звернення: 01.08.2022).

11. Про затвердження Порядку сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 р. № 1032. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1032-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.08.2022).

12. Науковий інститут органічного землеробства. URL: <https://www.fibl.org/en> (дата звернення: 01.08.2022).

13. Андрусенко Н. В. Інституціоналізація ринку продукції органічного сільського господарства. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. № 15. С. 31–35.

14. Білоткач І. А. Інституціональне забезпечення розвитку інфраструктури ринку органічної сільськогосподарської продукції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 12–20.

15. Білокінна І. Д. Інституційне забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції. *БізнесІнформ. Серія: Економіка сільського господарства і АПК*. 2020. № 4. С. 213–220.

16. Казанджі А. В. Стратегічні вектори розвитку ринку органічної продукції України. *Національна економіка. Інтелект ХХ ст.* 2018. № 1. С. 72–76.

17. Скупейко В. В. Інституційні особливості функціонування та забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 17. С. 77–80.

18. Кунділовської Т. А. Формування ринку органічної продукції в Україні: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 136 с.

19. Берсуцька С. Я., Козичева Т. О. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку органічної продукції. *Економічний вісник Донбасу* 2020. № 2(60). С. 165–172.

20. Офіційний сайт Федерації органічного руху України. URL: <https://organic.com.ua/organic-v-ukraini> (дата звернення: 25.07.2022).

21. Інформаційний портал OrganicInfo. URL: <https://organicinfo.ua> (дата звернення: 20.07.2022).

22. Органічна платформа знань. Е URL: <https://organic-platform.org> (дата звернення: 20.07.2022).

23. Стратегія розвитку Житомирської області до 2027 року. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/strategiya-rozvytku-zhytomirskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf> (дата звернення: 20.07.2022).

24. Клуб органічного землеробства. Офіційний сайт: URL: <https://www.cluboz.net> (дата звернення: 20.07.2022).

REFERENCES:

1. Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do orhanichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvannia orha-

nichnoi produktsii: Zakon Ukrainy vid 27.05.2022 (redaktsiia) [About the main principles of promotion to organic production, promotion and labeling of organic products: Law of Ukraine as of May 27, 2022 (edition)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249619#Text> (accessed 30.07.2022).

2. Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv [About the main principles of increasing the safety and quality of food products]. Zakon Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 30.07.2022).

3. Pro akvakulturu [About aquaculture]. Zakon Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17#Text> (accessed 30.07.2022).

4. Pro veterynarnu medytsynu [About veterinary medicine]. Zakon Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text> (accessed 30.07.2022).

5. Pro derzhavnyi kontrol za dotrymanniam zakonodavstva pro kharchovi produkty, kormy, pobichni produkty tvarynnoho pokhodzhennia, zdorov'ia ta blahopoluchchia tvaryn [About state control over the legislation on grub products, feed, by-products of the creature's journey, healthy and well-being creatures]. Zakon Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text> (accessed 30.07.2022).

6. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu pidtrymku silskoho hospodarstva Ukrainy [Law of Ukraine "On the sovereign support of the Ukrainian state power]. Zakon Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (accessed 30.07.2022).

7. Postanova Rady (IeS) № 834/2007 vid 28.06.2007 r. pro orhanichne vyrobnytstvo ta markuvannia orhanichnoi produktsii [Decree Radi (EC) No. 834/2007 dated June 28, 2007 about organic production and labeling of organic products]. Available at: https://organicstandard.ua/files/standards/ua/ec/EU%20Reg_834_2007%20Organic%20Production_UA.pdf.

8. Pro vnesennia zmin i dopovnen do Rehlamentu (IeS) № 889/2008 pro vstanovlennia detalnykh pravyl implementatsii Rehlamentu Rady (IeS) № 834/2007 pro orhanichne vyrobnytstvo i markuvannia orhanichnykh produktiv, shcho stosuiutsia orhanichnoho vyrobnytstva, markuvannia ta kontroliu [On amendments and additions to Regulation (EC) No. 889/2008 on the establishment of detailed rules for the implementation of Radiation Regulation (EC) No. 834/2007 on organic production and labeling of organic products, on the regulation of organic production, labeling and control in Ukraine]. Zakon Ukrainy vid 29.04.2016 roku. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-16#Text (accessed 30.07.2022).

9. Rehlament Yevropeiskoho parlamentu i Rady YeS №2018/848 [Regulations of the European Parliament and Radi EC No. 2018/848]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-16/card/6#Public (accessed 01.08.2022).

10. Pro zatverdzhennia Poriadku (detalnykh pravyl) orhanichnoho vyrobnytstva ta obihu orhanichnoi produktsii [About the approval of the Order (detailed rules) of organic production and volume of organic products]. Postanova Kabinetu minis-

triv Ukrainy vid 23.10.2019r. № 970. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF#Text> (accessed 01.08.2022).

11. Pro zatverdzhennia Pereliku rechovyn (inhredii-entiv, komponentiv), shcho dozvoliaetsia vykorystovuvaty u protsesi orhanichnoho vyrobnytstva ta yaki dozvoleni do vykorystannia u hranychno dopustymykh kilkostiakh [About the solidenna of the Perepski Rechovin (Ingrediv, components), the vicoristovati is allowed to be the process of organic vibrants that is allowed to vicoristan at the borders of the permissions of Killkosta]. Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 07 serpnia 2020 r., № 763/35046. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0763-20#Text> (accessed 01.08.2022).

12. Pro zatverdzhennia Poriadku sertyfikatsii orhanichnoho vyrobnytstva ta/abo obihu orhanichnoi produkt-sii ta vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 zhovtnia 2019 r. № 970 [About approving the Procedure for certification of organic production and/or about organic products and making changes before the decision of the Cabinet of Ministers of Ukraine on 23 July 2019. No. 970]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 zhovtnia 2020 r. № 1032. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1032-2020-%D0%BF#Text> (accessed 01.08.2022).

13. Naukovyi instytut orhanichnoho zemlerobstva [Scientific institute of organic farming]. Available at: <https://www.fibl.org/en>. (accessed 01.08.2022r.)

14. Andrusenko N. V. (2017) Instytutsionalizatsiia rynku produkt-sii orhanichnoho silskoho hospodarstv [Institutionalization of the organic agriculture products market]. *Economy and management of the national economy*, vol. 15, pp. 31–35.

15. Bilotkach I. A. (2019) Instytutsionalne zabezpechennia rozvytku infrastruktury rynku orhanichnoi silskohospodarskoi produkt-sii [Institutional support for the development of the infrastructure of the market of organic agricultural products]. *Investments: practice and experience*, vol. 3, pp. 12–20.

16. Bilokinna I. D. (2020) Instytutsiine zabezpechennia rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva silskohospodarskoi produkt-sii [Institutional support for the development of organic production of agricultural products].

BusinessInform. Series: Economics of agriculture and agro-industrial complex. vol. 4, pp. 2013–220.

17. Kazandzhi A. V. (2018) Stratehichni vektory rozvytku rynku orhanichnoi produkt-sii Ukrainy. [Strategic vectors of development of the market of organic products of Ukraine]. *National economy. The intellect of the 20th century*, vol. 1, pp. 72–76.

18. Skupeiko V. V. (2018) Instytutsiini osoblyvosti funktsionuvannia ta zabezpechennia konkurento-spromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv. [Institutional features of functioning and ensuring competitiveness of agricultural enterprises]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, vol. 17, pp. 77–80.

19. Kundilovskoi T. A. (2019) Formuvannia rynku orhanichnoi produkt-sii v Ukraini: teoretychni ta praktychni aspekty: monohrafiia [Formation of the market of organic products in Ukraine: theoretical and practical aspects: monograph]. Odesa: Astroprint, 136 p.

20. Bersutska S. Ya., Kozycheva T. O. (2020). Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku rynku orhanichnoi produkt-sii. [The current state and prospects for the development of the market of organic products]. *Economic Herald of Donbass*, vol. 2 (60), pp. 165–172.

21. Ofitsiinyi sait Federatsii orhanichnoho rukhu Ukrainy [Official website of the Federation of Organic Rukh of Ukraine]. Available at: <https://organic.com.ua/organic-v-ukraini> (data zvernennia 25.07.2022).

22. Informatsiinyi portal OrganicInfo [Information portal OrganicInfo]. Available at: <https://organicinfo.ua> (accessed 20.07.2022).

23. Orhanichna platforma znan [Organic knowledge platform]. Available at: <https://organic-platform.org> (accessed 20.07.2022).

24. Stratehiia rozvytku Zhytomyrskoi oblasti do 2027 roku [Strategy for the development of the Zhytomyr region until 2027]. Available at: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/strategiya-rozvytku-zhytomyrskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>.

25. Klub orhanichnoho zemlerobstva [Club of organic farming]. Available at: <https://www.cluboz.net> (accessed 20.07.2022).